

Uchodźcy z Ukrainy na europejskim rynku pracy

Jolanta Szymańska

Ze względu na przedłużającą się wojnę na Ukrainie coraz więcej uchodźców z tego kraju decyduje się podjąć zatrudnienie w UE. Wstępne dane wskazują, że na europejskich rynkach pracy integrują się oni szybciej niż uchodźcy z innych regionów. Wyzwaniem pozostaje jednak niedopasowanie miejsc pracy do ich kwalifikacji. Pomimo wysokiej aktywności zawodowej Ukraińców pogarszająca się sytuacja gospodarcza w Europie może negatywnie wpłynąć na percepcję uchodźców w społeczeństwach państw przyjmujących.

Od marca 2022 r. w państwach UE do [tymczasowej ochrony](#) zarejestrowało się łącznie ok. 4 mln osób uciekających przed wojną. Najwięcej, łącznie ok. 3,8 mln, skorzystało z ochrony w Polsce i w Niemczech. Z raportu opublikowanego przez Europejską Agencję Azylową (EUAA) wynika, że o wyborze przez uchodźców kraju docelowego decydowały przede wszystkim możliwości znalezienia pracy (50% wskazań) oraz powiązania rodzinne czy przyjacielskie (47%). Badanie unijnej agencji ds. praw podstawowych (FRA) przeprowadzone w sierpniu i we wrześniu 2022 r. w 10 państwach UE, które przyjęły najwięcej uchodźców, wskazuje, że 35% z nich w wieku powyżej 16 lat planowało wrócić na Ukrainę, a 38% preferowało pozostanie w kraju przyjmującym.

Spółeczno-ekonomiczne uwarunkowania integracji w UE. Niedobór pracowników na europejskich rynkach stworzył korzystne warunki integracji ukraińskich uchodźców. Rynki, zmagające się od lat z brakiem rodzimych pracowników, konfrontowane były ze spadkiem migracji wywołanym pandemią COVID-19. W jej trakcie liczba wydanych pierwszych pozwoleń na pobyt w UE dla obcokrajowców spadła z ok. 3 mln do 2,3 mln rocznie (w latach 2019–2020) i dopiero w 2021 r. zbliżyła się ponownie do poziomu sprzed pandemii.

Według danych Eurostatu na początku rosyjskiej inwazji na Ukrainę, w lutym 2022 r., poziom bezrobocia w UE wynosił 6,2%. W państwach członkowskich, do których przede wszystkim przyjeżdżali uchodźcy, był niższy od unijnej średniej – w Polsce wyniósł zaledwie 2,8%, w Niemczech 3,1%, a w Czechach 2,5%. Mimo bezprecedensowej skali

uchodźstwa z Ukrainy, a także spowolnienia gospodarczego w UE – zarówno wskutek pandemii, jak i rosnących cen energii, rynki pracy w UE wciąż pozostają chłonne. Pod koniec 2022 r. poziom bezrobocia w UE wynosił 6,1%, w tym w Polsce – 2,9%, w Niemczech – 2,9%, a w Czechach – 2,3%.

Mimo korzystnej sytuacji na rynkach pracy skutki wojny stają się coraz bardziej odczuwalne dla Europejczyków. W badaniu Eurobarometru z jesieni 2022 r. prawie 65% obywateli UE zakładało, że ich życie zmieni się z powodu wojny. Za największe zagrożenie respondenci uznali rosnące koszty życia (93%) oraz ubóstwo i wykluczenie społeczne (82%). Choć nie istnieją ogólnoeuropejskie sondaże na temat wpływu tych obaw na społeczną percepcję uchodźców z Ukrainy, badania przeprowadzone w Polsce przez Uniwersytet Warszawski w styczniu 2023 r. ujawniają występowanie tzw. dysonansu pozytywnego nastawienia. Z jednej strony respondenci deklarują pozytywne nastawienie do uchodźców, z drugiej zaś 25% z nich zaznacza, że ich stosunek do uchodźców uległ zmianie w ciągu ostatnich 6 miesięcy, z czego 68% deklaruje pogorszenie nastawienia.

Wsparcie UE na rzecz integracji. Zgodnie z Traktatem o funkcjonowaniu UE kompetencje w sprawie integracji migrantów pozostają w gestii państw członkowskich. UE może jedynie ustanawiać środki zachęcające i wspierające państwa w tym zakresie.

Korzystając z tej możliwości, Komisja Europejska (KE) na początku kwietnia ub.r. opublikowała zalecenie w sprawie uznawania kwalifikacji akademickich i zawodowych osób uciekających przed inwazją, a w połowie czerwca wydała

wytyczne mające ułatwić uchodźcom dostęp do zatrudnienia w UE. W zaleceniach KE zachęcała państwa do rozpowszechniania wiedzy na temat poradnictwa zawodowego oraz ochrony przed dyskryminacją, wspierania integracji uchodźców – m.in. poprzez zachęcanie ich do rejestrowania się w publicznych służbach zatrudnienia czy przez udzielanie wsparcia pracodawcom zatrudniającym uchodźców, do jak najszybszego otwarcia rynków dla uchodźców, uznawania istniejących kompetencji i inwestowania w nowe umiejętności uchodźców. By wspomóc realizację tych celów, KE umożliwiła państwom wykorzystanie unijnych funduszy, w tym Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym oraz Funduszu Azylu, Migracji i Integracji.

W październiku 2022 r. KE uruchamia pilotażowy program EU Talent Pool – Pilot, który ma ułatwić integrację zawodową osób zarejestrowanych do tymczasowej ochrony w UE. Pozwala on uchodźcom tworzyć CV i udostępniać je zweryfikowanym pracodawcom z UE na portalu europejskiej sieci współpracy służb zatrudnienia – EURES.

Profil społeczno-ekonomiczny uchodźców. Według danych KE wśród osób uciekających przed rosyjską agresją z Ukrainy do UE przeważały kobiety (47%) i dzieci (34%). Choć brakuje pełnych danych administracyjnych na ten temat, badania ankietowe prowadzone przez EUAA oraz OECD wskazują, że większość dorosłych uchodźców z Ukrainy posiada wyższe niż przeciętne wykształcenie zarówno w odniesieniu do ogólnej populacji Ukrainy, jak i innych grup uchodźców w UE. Aż 71% ukraińskich uchodźców zadeklarowało, że ma wykształcenie wyższe, a większość tytuł magistra lub wyższy. Stosunkowo powszechna jest też znajomość języka angielskiego – umiejętność posługiwania się nim zadeklarowała połowa ankietowanych uchodźców. Słabiej wygląda znajomość języków lokalnych, przy czym wskaźniki wyglądają korzystniej w odniesieniu do języków słowiańskich. Przykładowo w Polsce aż 38% ukraińskich uchodźców zadeklarowało znajomość polskiego, w Niemczech natomiast zaledwie 4% znajomość niemieckiego. Różne badania dotyczące doświadczenia zawodowego wskazują, że zdecydowana większość dorosłych uchodźców (w badaniu EUAA i OECD – 77%) była aktywna zawodowo (najczęściej w pełnym wymiarze) przed wyjazdem do UE.

Dotychczasowe rezultaty integracji na rynku pracy. Zgodnie z raportem EUAA i OECD w wielu państwach członkowskich UE – m.in. w Holandii, Danii oraz w państwach bałtyckich – wskaźnik zatrudnienia ukraińskich uchodźców w wieku produkcyjnym przekracza już 40%. Przy uwzględnieniu kontraktów krótkoterminowych oraz pracy nieformalnej

podobne wskaźniki odnotowywane są również w Polsce i Czechach. W pozostałych państwach członkowskich są one niższe (np. w Hiszpanii według różnych szacunków mieszczą się w przedziale 18–38%), ale poziom zatrudnienia uchodźców stale wzrasta. Według OECD w przypadku imigrantów z innych regionów osiągnięcie takiego poziomu aktywizacji zawodowej, jak w przypadku uchodźców z Ukrainy, zajmuje średnio ok. 5 lat.

Wsparciem dla ukraińskich uchodźców przy szukaniu pracy są zarówno sieci kontaktów z rodakami zamieszkującymi w UE już przed inwazją, jak i krajowe agencje ds. zatrudnienia oraz tworzone przez nie strony internetowe zamieszczające ogłoszenia o pracy. Problemem jest niedopasowanie miejsc pracy do umiejętności pracowników – podejmując zatrudnienie w UE, uchodźcy z Ukrainy kierowali się dotychczas przede wszystkim jej dostępnością, co w wielu przypadkach skutkowało podjęciem pracy poniżej kwalifikacji. Ze względu na konieczność łączenia pracy z opieką nad dziećmi częstą praktyką jest podejmowanie zatrudnienia w niepełnym wymiarze.

W badaniu FRA wśród barier utrudniających znalezienie pracy uchodźcy z Ukrainy wskazywali najczęściej brak znajomości języka państwa przyjmującego – czynnik ten miał najwięcej wskazań, odpowiednio 67% i 65% w Niemczech i w Hiszpanii. 28% respondentów jako główną barierę w znalezieniu pracy wskazywało konieczność zaopiekowania się bliskimi.

Wnioski i perspektywy. W warunkach niskiego bezrobocia oraz dużego potencjału społeczno-gospodarczego uchodźców otwarcie europejskich rynków pracy dla osób uciekających przed wojną pozwoliło na szybką aktywizację zawodową Ukraińców w UE. Choć wiele państw członkowskich zintensyfikowało działania na rzecz zwiększenia dostępności szkoleń językowych oraz usprawnienia procedur uznawania kwalifikacji uchodźców, potrzebny jest dalszy postęp w tym zakresie. Pozwoli on przyspieszyć integrację uchodźców oraz lepiej wykorzystać ich potencjał dla potrzeb krajowych rynków pracy, np. w ochronie zdrowia czy edukacji.

Pozytywne dane na temat dotychczasowej integracji uchodźców wpływają korzystnie na ich postrzeganie w społeczeństwach przyjmujących. Przedłużanie się konfliktu i pogarszająca się sytuacja gospodarcza w Europie mogą to jednak zmienić. W tym kontekście warto rozszerzyć działania integracyjne na inne, pozagospodarcze obszary, w tym społeczne i kulturowe. Doświadczenia integracji ukraińskich uchodźców na rynkach pracy państw członkowskich warto jednocześnie wykorzystać w procesie integracji innych grup uchodźców w UE, m.in. poprzez szersze otwarcie dla nich krajowych rynków.